

**РОЗДІЛ 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКЕ
ТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО**

УДК 340.134 (477)

DOI 10.31732/2708-339X-2023-08-40-45

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ ІТАЛІЙСЬКОГО НАРОДУ У
ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО**

Француз А.Й.,

*Герой України, Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін Університету «КРОК»,
вул. Табірна, 30-32, м. Київ, Україна, 03113,
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2861-1252>*

Степаненко Н.В.,

*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Університету «КРОК»,
вул. Табірна, 30-32, м. Київ, Україна, 03113,
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>*

**NATIONAL LIBERATION STRUGGLES OF THE ITALIAN PEOPLE IN THE
CREATIVE HERITAGE OF KYRYLO TRYLOVSKYI**

Frantsuz A.Yo.,

*Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine,
Doctor of Laws, Professor,
Professor of the Department of State and Legal Disciplines of
"KROK" University,
Tabirna St., 30-32, Kyiv, Ukraine, 03113,
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2861-1252>*

Stepanenko N.V.,

*PhD in Law,
Associate Professor of the Department of Theory and History of the State and Law of "KROK" University
Tabirna St., 30-32, Kyiv, Ukraine, 03113,
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>*

Анотація. У статті відображено сутність національно-визвольних змагань італійського народу за своє визволення від австрійського панування у XIX ст. та їх місце у творчій спадщині визначного українського правника і суспільно-політичного діяча Кирила Трильовського. Зазначається, що крім активної адвокатської та суспільно-політичної діяльності, К. Трильовський багато уваги приділяв вивченню особливостей національно-визвольної боротьби інших народів за своє самовизначення, захист прав та інтересів простого населення. Досвід італійського народу щодо таких важливих питань як згуртування нації, будівництво власної держави, виховання громадян-патріотів, впровадження народовладдя і громадського контролю дослідник пропонував використовувати у відповідних процесах вітчизняного державотворення на початку XX ст. Стверджується, що при висвітленні основних аспектів революційних подій італійського народу, К. Трильовський особливу увагу приділив визначній постаті того часу Д. Мацініні. Постать італійського діяча розглядається як уособлення об'єднання і єдності італійської нації. Автор характеризує діяча визвольного руху як ініціатора та ідейного натхненника національно-

визвольних змагань італійців на шляху до ліквідації окремішності італійських міст і регіонів та їх об'єднання у межах єдиної держави. Розглядається оцінка К. Трильовським особистих якостей провідника італійського руху. Особливу увагу звертається на його діяльність у справі забезпечення єдності прав і обов'язків людини як неодмінної передумови свободи й поступу як окремої особи, так і цілої країни. Наголошується на використанні позитивного досвіду італійського визвольного руху як своєрідного дороговказу для діяльності українських товариств і організацій у визначенні завдань, пов'язаних з боротьбою за свободу українського народу, розробці концепції формування української національної свідомості з визначенням високої ролі політичної еліти на шляху до створення незалежної демократичної держави.

Ключові слова: адвокат, Кирило Трильовський, національно-визвольний рух, правозахисна діяльність, українське державотворення.

Формул: 0, **рис.:** 0, **0 табл.:** 0, **бібл.:** 8.

Abstract. The article reflects the essence of the national liberation struggles of the Italian people for their liberation from Austrian rule in the 19th century and their place in the creative heritage of the prominent Ukrainian jurist and social and political figure Kyrylo Trylovskiy. It is noted that in addition to active advocacy and socio-political activities, K. Trylovskiy paid a lot of attention to the study of the peculiarities of the national liberation struggle of other peoples for their self-determination, protection of the rights and interests of the common people. The researcher proposed to use the experience of the Italian people regarding such important issues as the unity of the nation, the building of their own state, the education of patriotic citizens, the implementation of people's rule and public control in the relevant processes of national state-building at the beginning of the 20th century. It is claimed that when covering the main aspects of the revolutionary events of the Italian people, K. Trylovskiy paid special attention to the prominent figure of that time, D. Mazzini. The figure of the Italian figure is considered as the personification of the unification and unity of the Italian nation. The author characterizes the figure of the liberation movement as the initiator and ideological inspirer of the national liberation struggles of Italians on the way to eliminating the separateness of Italian cities and regions and their unification within the borders of a single state. K. Trylovskiy assessment of the personal qualities of the leader of the Italian movement is considered. Particular attention is paid to his activities in the matter of ensuring the unity of human rights and responsibilities as an indispensable prerequisite for the freedom and progress of both an individual and the entire country. Emphasis is placed on the use of the positive experience of the Italian liberation movement as a kind of guide for the activities of Ukrainian societies and organizations in defining tasks related to the struggle for the freedom of the Ukrainian people, developing the concept of the formation of Ukrainian national consciousness with the determination of the high role of the political elite on the way to the creation of an independent democratic state.

Key words: lawyer, Kyrylo Trylovskiy, national liberation movement, human rights activity, Ukrainian state formation.

Formulas: 0, **figure:** 0, **table:** 0, **ref.:** 8.

Постановка проблеми. Дослідження творчої спадщини визначних українських діячів є надзвичайно важливим завданням сучасної науки. Особливо корисною вона є з урахуванням вивчення досвіду національно-визвольної боротьби попередніх епох та його узагальнення у розробках вітчизняних вчених. Завдяки науковим здобуткам у сфері вивчення вітчизняного державотворення постає реальна можливість застосування накопиченого досвіду в сучасних умовах. Одним із відомих дослідників, чії праці висвітлюють важливі аспекти державотворення, є відомий український адвокат і суспільно-політичний діяч К. Трильовський, наукові інтереси якого не обмежуються лише питаннями вітчизняного державотворення, але й спрямовуються також на вивчення

досвіду боротьби інших народів за свою свободу і незалежність.

Актуальність теми дослідження. Дослідження творчої спадщини К. Трильовського відзначається науковою й суспільно-політичною актуальністю. Завдяки його науковим розробкам постає реальна можливість заповнити ряд прогалів у вивченні важливих аспектів державо- і правотворення кінця XIX – початку XX ст. Вивчення досвіду державотворчих процесів та його ефективного застосування є особливо актуальним в умовах боротьби українського народу за свою державу, за права і свободи українського населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана проблема була предметом зацікавлення таких дослідників, як: Т. Андрусак,

І. Андрухів, А. Бойчук, Л. Бойчук, І. Василик, Я. Горак, М. Гуйванюк, І. Карпова, І. Монолатій, А. Нагірняк, К. Науменко, М. Петрів, Ю. Плеканта інші.

Метою і задачею статті є висвітлення основних аспектів національно-визвольних змагань італійського народу в творчій спадщині Кирила Трильовського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Крім багатогранної практичної діяльності, Кирило Трильовський досліджував теоретичні питання державо- і правотворення. Дослідник багато уваги приділяв вивченню досвіду іноземних держав у процесі боротьби за своє національне самовизначення. Запозичення позитивного досвіду такої боротьби він вважав важливим елементом українського національно-визвольного руху. У цьому аспекті вчений звернувся до досвіду боротьби італійського народу за свої права і свободи в умовах австрійського панування. Такий досвід він вважав особливо повчальним для українського народу, оскільки міг бути використаний для українського державотворення того часу та сприяти ефективній боротьбі місцевого населення проти порушення прав і свобод з боку офіційної влади.

Зауважимо, що паралель державотворчих процесів італійського та українського народів очевидна, оскільки історичний досвід Італії повинен був активізувати українських політичних, громадських та культурних діячів щодо забезпечення належних механізмів захисту прав і свобод рідного народу, щоб вони своєю сподвижницькою працею спричинились до якісного розвитку правової української

держави. Як зауважив з цього приводу Т. Андрусяк, «враховуючи тогочасні настрої серед найширших верств українського громадянства, розгубленість політичної еліти періоду 1917-1920-х років, ідея щодо можливості настання періоду реакції після піднесення національно-визвольного руху та ефективного використання цього періоду для аналізу попередніх прорахунків і недоліків з тим, щоб у подальшому їх запобігти, мала для українського народу принципово важливе значення» [1, с. 131-132].

У цьому зв'язку ряд оригінальних теоретичних висновків та ідей містить його робота «Боротьба італійців за свободу і соборність» [8], яка була опублікована в Коломиї у травні 1928 р. [5, с. 61]. Праця присвячена особливостям боротьби італійського народу за визволення від австрійського панування. Вже з перших рядків твору автор зауважує, що метою даної розвідки є демонстрація українському суспільству процесів боротьби італійського народу за власну соборність і злуку [2, с. 34]. Він наголосив, що така боротьба не була одномоментним актом, а тривала впродовж декількох періодів, між якими спостерігались численні історичні паузи, та які тривали практично впродовж десяти років. Ситуація ускладнювалась тим, що у Римській області все ще зберігалася світська влада папи, що суттєво ускладнювало об'єднання Італії в єдину державу. Крім того, у південній частині Італії спостерігалось панування династії іспанської гілки роду Бурбонів, а на її території ще існували феодальні відносини. Рухи за національне

визволення та об'єднання країни супроводжувались виступами селян та незаможного міського населення за підтримки представників ліберально-демократичного руху, які ставили за мету введення парламентської форми правління та забезпечення прав і свобод громадян. У ході піднесення революційних подій в країні участь у них взяли більшість верств її населення. Крім того, автор зауважує, що періоди реакції, які наставали після піднесення національно-визвольного руху, його провідники використовували для виявлення недоліків попередніх етапів, щоб окреслити плани на найближче майбутнє, для його кращої організації та підтримки ідейно-патріотичних настроїв населення [7, с. 197-198].

Аналізуючи соціально-політичні настрої італійського суспільства після 1848-1849 років К. Трильовський вважав їх близькими і зрозумілими в контексті розвитку українського національного руху [3, с. 195]. Досліджуючи особливості італійського суспільно-політичного руху він детально проаналізував його причини наголошуючи, що початкові успіхи та перспективні надії на початку національно-визвольного руху в подальшому супроводжувались величезними жертвами і масштабними погромами [6, с. 174]. Так австрійськими представниками уряду, спільно з неаполітанським та папським урядом, було розстріляно і повішено тисячі патріотів своєї держави, які брали активну участь у боротьбі за її незалежність. Причини таких подій дослідник вбачав у тому, що італійське суспільство ще не повною мірою усвідомлювало важливість національно-визвольної

боротьби. З 22 мільйонів осіб багато із них стояло осторонь важливих державотворчих процесів та ключових суспільних рухів під керівництвом відомого діяча національно-визвольного руху Італії Д. Мацціні. Вагомим фактором у цих процесах була певна культурна відсталість окремих верств італійського народу. Практично більшість селянського населення та значна частина міських обивателів виявляли байдужість до єдиного соборницького руху, а в південній частині Італії такі процеси часто сприймалися навіть вороже. Очевидно, що основною сподвижницькою силою соборницьких процесів італійського суспільства виступала порівняно нечисельна верства населення – інтелігенція [8, с. 18].

Особливість таких періодів реакції полягає в тому, що основна роль у процесах розвитку і утвердження ідей самостійності, соборності та свободи, а також відповідне сприйняття таких ідей суспільством у той період належала мислителям, письменникам, публіцистам і поетам. Фактично, на переконання дослідника, вони відіграли надзвичайно важливу роль нарівні з іншими учасниками національно-визвольної боротьби у процесах ідеологічного забезпечення ідей боротьби італійського народу.

Аналізуючи процеси основоположних засад національно-визвольних змагань італійського народу, учений звертає увагу на негативний вплив на ці процеси державно-політичної роздробленості Італії. Справа в тому, що процес роздробленості держави тривав упродовж не одного століття і відзначався певною стабільністю тільки за часів правління Наполеона,

який ініціював проведення в італійських державах значних внутрішніх реформ, що продовжували діяти навіть після його поразки. Це мало важливе значення для формування італійської державності, оскільки офіційно запроваджувалась рівність громадян перед законом, релігійна і особиста свобода, на території держави поширювалось єдине цивільне законодавство, а земельні маєтки монастирських володінь було передано у державну власність. Такі процеси призвели до виникнення потужного підґрунтя для італійського національного відродження [1, с. 132].

Таким чином дослідник встановив, що лише після проведення певних реформ у правовій системі стає можливим успішний розвиток процесів національного відродження у середовищі поневоленого або ж політичного роз'єданого суспільства. Якщо у суспільстві буде достатня кількість політично свідомих громадян, які будуть готові мирними чи збройними засобами відстоювати власну свободу, тоді у суспільстві утвердяться необхідні передумови для того, щоб населення проживало в умовах свободи і справедливості.

Аналізуючи роль особи у національно-визвольному русі К. Трильовський зауважив, що переломним моментом у його розвитку стали виступи під керівництвом Д. Мацціні. Саме він ініціював створення таємного товариства «Молода Італія», до складу якого входили представники різних соціальних груп і усіх верств італійського суспільства того часу. Це дало можливість надати діяльності товариства загальнонародного характеру [4, с. 223]. Націо-

нально-визвольний рух суттєво поживався, оскільки набув масового характеру і охопив практично усі верстви населення, які боролися за свою свободу і незалежність у межах єдиної держави. Кінцевою метою цієї боротьби мала стати вільна італійська республіканська держава, що стало ідейною основою діяльності новоствореного товариства. Саме таку мету усвідомлювала значна частина активних учасників визвольного руху і вважала її пріоритетом, як обов'язок служіння перед Батьківщиною на шляху до власної свободи й незалежності [8, с. 13]. На його переконання, саме врахуванню таких важливим моментів багато в чому завдячує своїм успіхам національно-визвольний рух українського народу в ХХ ст., коли в умовах польської окупації західноукраїнських земель зумів донести їх до найширшого загалу.

У ході вивчення ключових аспектів боротьби дослідник велику роль приділив особистісним та організаторським якостям самого Д. Мацціні. К. Трильовський відзначав, що діяч є непересічною особою з безмежною вірою у поставлену мету. Водночас він чітко розумів, що діяльність товариства «Молода Італія» часто здійснювалась революційними способами [1, с. 133]. Однак в умовах, коли у суспільстві поневолювачами нав'язується масовий терор, то інші способи національно-визвольного руху не вважаються можливими, і тоді у певні періоди поглиблення реакції не залишається іншого шляху, як вдаватися саме до таких видів діяльності.

Висновки. Досліджуючи національно-визвольну боротьбу

італійського народу середини ХІХ ст. К. Трильовський встановив її періодизацію, особливості та характерні риси. Дане питання доволі ґрунтовно представлено у творчій спадщині вченого. Проводячи паралель між боротьбою італійського

та українського народів за свою незалежність, він наголошував на необхідності запозичення позитивного досвіду італійців у контексті українського національного відродження 1917-1920 років.

Література:

1. Андрусак Т. Правові погляди Кирила Трильовського. Вісник Львівського університету. Серія: юридична. 2000. Випуск 35. С. 125-134.
2. Бойчук А. Політико-правові погляди Кирила Трильовського. Вісник Одеського національного університету. Правознавство. Одеса, 2009. Том 14. Вип. 9. С. 29-36.
3. Бойчук Л. Публіцистична діяльність Кирила Трильовського. Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2011. Вип. 20. С. 191-197.
4. Варварцев М. М. Джузеппе Мадзіні, мадзінізм і Україна: Монографія. К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2005. 304 с.
5. Карпова І. Г. Видатні адвокати України К. Трильовський, А. Чайковський та Є. Олесницький як культурно-просвітні діячі. Актуальні проблеми юридичної науки та практики. 2019. № 1 (5). С. 60-65.
6. Петрів М. Кирило Трильовський на сторінках видавничо-дослідницького проекту «Бібліотека адвокатури України»: біо-бібліографічний нарис. Кирило Трильовський і січовий рух: Матеріали наукової конференції «Кирило Трильовський і січовий рух» (Коломия, 6 травня 2014 р.), приуроченої 150-річчю від дня народження Кирила Трильовського та 100-річчя створення Легіону Українських Січових Стрільців. Коломия: Вік, 2014. С. 164-186.
7. Пірко М. Історична проза як засіб ідеологічного впливу на світогляд українців в міжвоєнний період (на основі книжок «бібліотеки для всіх "Ряст"»). Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. 2017. Випуск 18. С. 192-206.
8. Трильовський К. Боротьба італійців за свободу та соборність. Коломия, 1928. 65 с.

References:

1. Andrusiak, T. (2000), "Legal views of Kyrylo Trylovskiy", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: yurydychna*, Vol. 35, pp. 125-134.
2. Boichuk, A. (2009), "Political and legal views of Kyrylo Trylovskiy", *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Pravoznnavstvo*, Odesa, vol. 9, t. 14, pp. 29-36.
3. Boichuk, L. (2011), "Journalistic activity of Kyrylo Trylovskiy", *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriya*, vol. 20, pp. 191-197.
4. Varvartsev, M. M. (2005), *Dzhuzeppe Madzini, madzinizm i Ukrayina [Giuseppe Mazzini, Mazzini and Ukraine]*, Univ. vyd-vo PULSARY, Kyiv, Ukraine.
5. Karpova, I. H. (2019), "Prominent Ukrainian lawyers K. Trylovskiy, A. Chaikovskiy and Ye. Olesnytskyi as cultural and educational figures", *Aktualni problemy yurydychnoyi nauky ta praktyky*, vol. 1 (5), pp. 60-65.
6. Petriv, M. (2014), "Kyrylo Trylovskiy on the pages of the publishing and research project "Library of the Bar of Ukraine": bio-bibliographic essay", *Kyrylo Trylovskiy i sichovyi rukh: Materialy naukovoi konferentsiyi «Kyrylo Trylovskiy i sichovyi rukh» (Kolomyia, 6 travnia 2014 r.), pryurochenoyi 150-richchiiu vid dnia narodzhennia Kyryla Trylovskoho ta 100-richchia stvorennia Lehionu Ukrainskykh Sichovykh Striltsiv [Kyrylo Trylovskiy and the urinary movement: Materials of the scientific conference "Kyrylo Trylovskiy and the Sich movement", dedicated to the 150th anniversary of the birth of Kyrylo Trylovskiy and the 100th anniversary of the creation of the Legion of Ukrainian Sich Riflemen]*, Vik, Kolomyia, Ukraine, pp. 164-186.
7. Pirko, M. (2017), "Historical prose as a means of ideological influence on the worldview of Ukrainians in the interwar period (based on the books of the "Ryast Library for All")", *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu*, vol. 18, pp. 192-206.
8. Trylovskiy, K. (1928), *Borotba italiytsiv za svobodu ta sobornist. [The struggle of Italians for freedom and unity]*, Kolomyia, Ukraine.

Стаття надійшла до друку 09.06.2023 року